

STRUČNÁ HISTORIE STÁTŮ

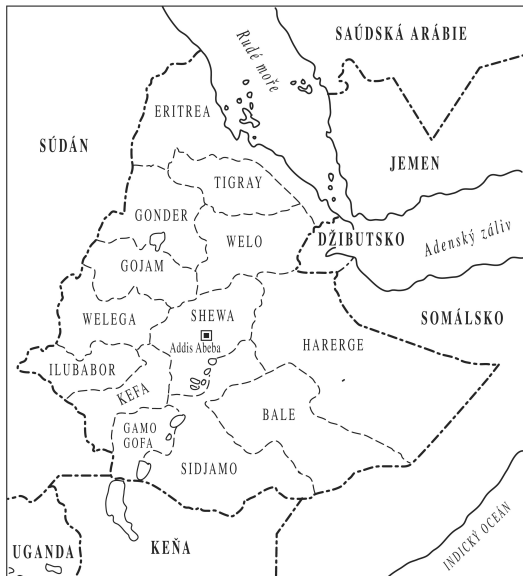
ETIOPIE

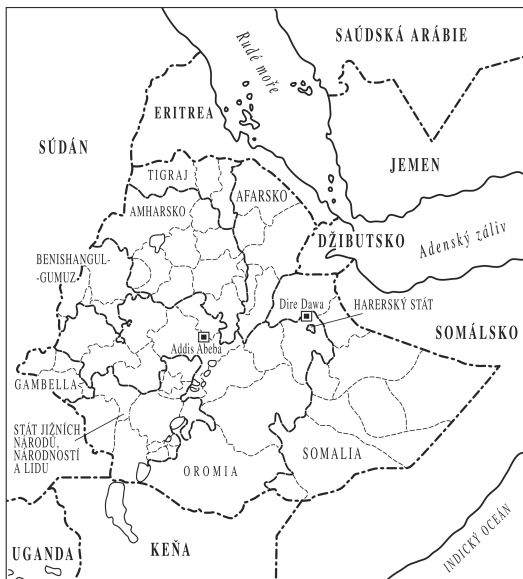
Lubor Mojdl

Administrativní mapa Etiopie platná do roku 1993

Administrativní mapa Etiopie platná od roku 1994

Etiopie

LUBOR MOJDL

Ing. Lubor Mojdl, 2005

Libri, 2005

BN 80-7277-221-X

Obsah

Předmluva	9
Místo úvodu – Lucy aneb Jsi nádherná	10
Základní vymezení	11
Etiopie jako pojem	11
Etiopské písmo a problém přepisu	14
Problém datování	15
Regionální dělení v historii státu	15
Předaksumské státy a jejich obyvatelé	17
Aksumská říše	21
Vývoj říše před přijetím křesťanství (do roku 350)	21
Příchod křesťanství	22
Pozdní Aksum (350–1150)	24
Intermezzo: etiopská hudba a svatý Yared	25
Vznik islámu a jeho vliv na Aksum	26
Pád Aksumu	27
Dynastie Zagwe	30
Tradice Aksumu, Lalibela (asi 1150–1270)	30
Konec dynastie Zagwe	31
Obnovená etiopská říše	32
Nástup druhé šalomounské dynastie (1270–1510)	32
Boje s muslimy – Ahmad Graň (1510–1636)	33
Příchod oromských kmenů	35
Snahy katolické církve o změnu víry	35
Gonder (1638–1784)	36
Doba princů (1784–1855)	36
Základy moderní Etiopie	38
Tewodros II., sjednotitel Etiopie (1855–1871)	38
Yohannis IV. a britská zrada (1871–1889)	41
Vzestup Minilika II. a bitva u Adwy (období 1889–1896)	44
Moderní Etiopie	48
Založení Addis Abeby	48
Mezinárodní uznání a nové ohrožení státu (1896 až 1913)	49
Modernizace země v době Minilika II.	50

Vývoj po Minilikově smrti, ras Teferi (1913–1925)	52
Etiopie v předvečer italské okupace (1925–1935)	56
Italská okupace a boj za svobodu (1935–1941)	58
válečná obnova Etiopie	62
Britská přítomnost v Etiopii (1941–1955)	62
Nová ústava země a reformní snahy (1955–1960)	63
Pokus o státní převrat roku 1960 a následný vývoj (1960 až 1974)	65
opská republika	70
Revoluce a uzurpace vlády marxisty (1974–1977)	70
Etiopsko-somálský konflikt (1977–1978)	74
Diktátorský režim Mengistu Haile Mariama (1978 až 1991)	75
Prozatímní vláda (1991–1995)	79
Demokratická Etiopie? (1995–2004)	81
ějiny Eritreje a příčiny rozchodu s Etiopií	84
Raná historie	84
Italská kolonizace (1880–1941)	84
Britská vojenská správa (1941–1952)	85
Osvobozenecký boj a požadavek samostatnosti (1952 až 1991)	86
Vznik samostatného státu (1991–1993)	87
itrea – encyklopedické heslo	88
aniklé státy na území dnešní Etiopie	89
Oblast Walayta	89
Oblast Leqa	90
Oblast Giba	90
Oblast Janjaro	91
Oblast Kafa	91
Oblast Yefat/Harar	92
Oblast Afar	92
storie etiopských Židů	93
Zapomenutí Židé	93
Středověké poměry	93
Moderní kontakty	94
Operace Mojžíš a Jozue	95
Splnění snů – operace Šalomoun	95
Uznání felašského židovství	96
Několik slov na závěr	97

Náboženství v Etiopii	99
Sunnitský islám	99
Etiopská ortodoxní církev	99
Etiopské zajímavosti a kuriozity	103
Etiopská jména aneb Chvála otců	103
Etiopský kalendář aneb Jak omládnout	103
Měření času aneb Sejdeme se v 10 hodin	104
Etiopská kuchyně a stolování	104
Etiopské pozdravy aneb Etiopané si nestěžují	106
Česko(slovensko)-etiopské styky	107
Misionáři, cestovatelé a dobrodruzi	107
Diplomatické a hospodářské kontakty	109
Vědecká a kulturní spolupráce	110
Etiopie – encyklopedické heslo	111
Federativní uspořádání Etiopské federativní demokratické republiky (EFDR)	121
Charakteristika jednotlivých regionálních států	121
Jazyková první pomoc	130
Pozdravy a běžné hovorové obraty	130
Zájmena a oslovení	131
Užitečné věty	131
Důležité informace pro cesty do Etiopie	132
Vízová povinnost pro občany ČR	132
Důležité adresy	132
Zdravotní rizika	133
Seznam panovníků a nejvyšších představitelů Etiopie	134
Použitá a doporučená literatura	137
Seznam použitých zkratk	139

Předmluva

Není jistě jednoduché směstnat historii země, na jejímž území probíhal kontinuální vývoj od pravěku do současnosti, do omezené struktury dané záměry této edice. Vybraná témata se tedy určitě budou zdát nedostatečně popsána těm, kteří by měli zájem o jednotlivá údobí vývoje etiopské civilizace, a naopak, některé kapitoly mohou být zdlouhavé pro ty, jež zajímají jiná období a jiné historické (ale i legendární) události a děje. Některé kapitoly jsou nezbytně pouze obecné, protože konkrétní data chybí. To je ovšem bolestí i jiných afrických kultur, u nichž – stejně jako v historii etiopské – datování kolísá ve značně širokém rozmezí tam, kde chybí přesná srovnávací data. Stručný přehled použité i doporučené literatury budiž inspirací i vodítkem ke studiu dějin jedné z nejzajímavějších zemí nejen z hlediska dějin Afriky, ale i z hlediska celosvětového.

Místo úvodu – Lucy aneb Jsi nádherná

Je jen několik oblastí na planetě Zemi, o kterých lze s jistotou prohlásit, že se jejich dějiny do značné míry ztotožňují se samotnými dějinami člověka. Etiopie patří k zemím, které byly nepřetržitě osídleny člověkem od samotného počátku rodu *Homo*, a náleží tedy k nim.

Na africkém kontinentu se nacházejí pozůstatky nejstarších forem člověka i jeho předchůdců či jiných větví lidoopů a hominidů. Ke známým nalezištím patří např. Olduvai v Tanzánii a zejména oblasti jezera Turkana na keňsko-etioipské hranici s nálezy pozůstatků *Homo habilis*, formy vedoucí podle současného stavu poznání k našemu vlastnímu druhu *Homo sapiens sapiens*.

Zatímco není mnoho pochyb o linii, která se táhne od *Homo habilis* přes formu *Homo erectus* až k *Homo sapiens*, je stále velice obtížné vyznat se ve formách starších a přiblížit se k formě, od níž lze datovat odlišení člověka od společných předků lidoopů a lidí.

Za takového společného předka je téměř obecně uznávána forma *Australopithecinae*, u níž se však jednotlivé nálezy liší jak formou, tak časovým zařazením a u níž často forma člověku bližší časově předchází nálezy, jež jsou řazeny k lidoopům. Je tedy nepochybné, že právě mezi australopitéky se má hledat ono rozcestí vedoucí jak k moderním lidoopům, tak k člověku.

A právě k takovému nálezu došlo v listopadu roku 1974 v oblasti řeky Awash v Danakilské (Afarské) stepi u říčky Hadar, podle níž bylo naleziště nazváno.

Pozůstatky hominida z Hadaru – úlomky lebky, téměř celá spodní čelist, stehenní a ramenní kost, žebra a obratle – byly později identifikovány jako pozůstatky dospělé ženy, vysoké asi 150 centimetrů, která se pohybovala vzpřímeně, byť její ruce vykazovaly větší délku, než je obvyklé u současného člověka. Tato bytost obývala Zemi asi před třemi miliony lety; cesta k bytosti již vyhraněně lidské trvala další milion let.

Nálezce pozůstatků hominida (který byl pokřtěn odborným jménem *Australopithecus afarensis*), Donald Johanson

z Clevelandské univerzity v USA, nazval onu nalezenou „dámou“ podle písničky J. Lennona a P. McCartneyho *Lucy in the sky with diamonds*, která právě zněla z jeho rádia, jménem Lucy, zatímco přítomní Etiopané ji nazvali příhodněji jménem Dink'ineš, což v překladu znamená: Jsi úžasná nebo Jsi nádherná.

Vzhledem k tomu, že tato část etiopské historie není námětem předkládané knížky, zmíníme se v tomto úvodu ještě o daleko pozdějších, byť stále prehistorických nálezech v oblasti nepříliš vzdálené nálezu Lucy, totiž v Melka Konture v povodí řeky Awash. Nálezy dosvědčují dlouhodobý vývoj nástrojů v nejstarším paleolitu (starší doba kamenná) a na stejném místě i pozvolný přechod do mladší fáze paleolitu a následně i neolitu (mladší doba kamenná), souhrnně od asi 1 milionu do 4000 let př. n. l. Nálezy opětovně dosvědčují nepřetržitý vývoj člověka a jeho schopností na území Etiopie, vývoj, jenž poté vyústil v existenci prvních kmenových a později státních útvarů v jedinečné historii státu, který na většině svého území nikdy nepoznal kolonialismus ani dlouhodobou cizí nadvládu a který na něm vytvořil zcela svéráznou kulturu.

Této kultuře, stejně jako předvěké ženě z rodu *Australopithecus afarensis*, náleží ono příhodné jméno Dink'ineš neboli Jsi úžasná. Je to kultura, která se vyvíjela nedaleko mnohem známější a slavnější kultury staroegyptské, s níž se v historii mnohokrát setkávala, dále i kultury sousední súdánské říše Meroe, s níž občas soupeřila a někdy částečně splývala, kultura, jež přijímala a rozvíjela mnohé z podnětů kultur starověkého Předního východu, později i antického Řecka a Říma.

Základní vymezení

Etiopie jako pojem

Jméno Etiopie (*Aethiopia*) je řeckého původu a obecně označuje „zemi opálených lidí“. Tento název se nevztahoval jen na území současného etiopského státu, ale označovaly se jím i jiné země, v nichž žilo obyvatelstvo tmavší pleti, a to nejen na africkém kontinentu. Existují i doklady o Ethiopech někde na půdě dnešní Indie (souvislost s africkými Etiopany není doložena, jedná se buď o tamilské nebo vedoidní populace). Někdy byla tímto názvem označována celá subsaharská Afrika s obyvateli tmavé pleti, jindy se pojem zužuje na označení kúšitské říše Meroe na území dnešního severovýchodního Súdánu. Také v *Bibli* se označení Kuš a Etiopie směřují a zaměňují; někdy je souvislost s dnešní Etiopií zřejmá či pravděpodobná, jindy pochybná. Skutečnost, že se v některých obdobích stala říše Meroe součástí říše Aksumské, tento zmatek pojmů ještě umocňuje. Ani zmínky v Homérových eposech *Iliada* a *Odysea* o dlouhověkových Aithiopech nejsou zcela určité.

Často se uvádí, že území dnešní Etiopie (plus Eritreje, Džibutsko, Somálska) bylo onou bájnou zemí Punt (či Pwénet), odkud se dovážela do Starého Egypta v době královny Hatšepsovet (asi 1500 př. n. l.) myrha, eben, slonovina, živá zvířata a neznámé plody. Zobrazení v egyptských chrámech souvislost s Africkým rohem nevyklučují, avšak ani jednoznačně nepotvrzují.

Zdá se, že jisté povědomí o „zemích Afrického rohu“ měli i dávní Sumerové. Podle některých teorií se Etiopie (v širším smyslu slova, tedy opět včetně dnešního Džibutsko, severního Somálska a části Súdánu) skrývá pod jménem Meluchcha, které známe ze sumerských zápisů, což doslova znamenalo země s tmavými obyvateli. Tato země, resp. její pobřeží sloužilo sumerským lodím jako překladiště a obchodní základna. Ovšem mnozí badatelé hledají Meluchchu na zcela jiných místech, takže jistotu zde opět nemáme.

První spolehlivou zmínkou o Etiopii v dnešním smyslu slova podává Periplus Erythrejského moře (*Periplus maris Erythraei*) z 1. až 2. století n. l., příručka řeckého kapitána zabývajícího se obchodováním s Východem. Autor zaznamenává dodnes užívaný pojem Eritrea, zmiňuje se o etiopském království a vyjmenovává zboží, které se ze země vyváží a které se naopak musí dovážet. Důležitým přístavem byl tehdy Adulis – ten lze hledat v blízkosti dnešní eritrejské Mis'iwy; další názvy lze identifikovat s místy na pobřeží dnešní Eritreje, Džibutska a Somálska. V té době již rozvíjí Aksumská říše obchodní styky s Egyptem, Mezopotámií i Indií, některé indicie naznačují i kontakty s dalekou Čínou. Pod vlivem styků s řecky hovořícím světem se země identifikuje s názvem Ethiopia, který přežívá v podobě Itjopja až dodnes, třebaže dnešní Etiopie není územně zcela identická s Etiopií různých období existence státu.

Konečně v 6. století doplňuje vágní údaje o Etiopii *Křesťanská topografie*, jejímž autorem byl římský občan řeckého původu Cosmas Indikopleustés. Podává její podrobný a důvěryhodný popis, do značné míry ji také sám procestoval.

Často bývá ve středověku rozšířená legenda o zemi kněze Jana uváděna jako pověst týkající se Etiopie. Je to však pravda jen zčásti. Dnes se převážně soudí, že původně tato legenda vznikla jako ohlas skutečnosti, že kdesi v Turkestánu existovaly státy mající jako hlavní náboženství křesťanství nestoriánského, tedy syrského původu. S nárůstem vlivu islámu a moci muslimských vládců zanikaly středoasijské státy a náhodní evropští cestovatelé se setkávali jen s nevelkými křesťanskými obcemi bez valného politického významu.

Legenda byla postupně přenesena na africký kontinent a žila dál svým vlastním životem. Na celé historii je zvláštní to, že Etiopie vlastně nikdy zcela neztratila kontakty s ostatním křesťanským světem (například v polovině 15. století se etiopští teologové zúčastnili konference ve Florencii a dostali do užívání vatikánskou kapli). Teprve znovuobjevení Etiopie portugalskými cestovateli (např. Afonso de Paiva, Pêdro da Covilhã), vojáky (Cristovão da Gama) a misionáři znamenalo definitivní konec této romantické legendy o křesťanské říši obklopené pohany.

Etiopské písmo a problém přepisu

V Etiopii vzniklo někdy na přelomu letopočtu svérázná slabičné písmo pocházející ze souhláskového písma jihoarabských Sabejců. Písmo náleží ke stejnému kulturnímu okruhu jako ostatní písma, která se vyvinula z písma foinického. Je možné nalézt podobnosti jak s písmem hebrejským, tak i s řeckým a latinským. Jedinečnou inovací (pro niž byla možná inspirace v indickém písmu brahmí, které je ovšem také písmem uvedeného kulturního původu) byly původní souhláskové znaky malými změnami své podoby adaptovány do sedmi tvarů (pro sedm samohlásek etiopských semitských jazyků) a po přidání dalších znaků pro labiální (tj. retné) podoby některých slabik vzniklo jednoduché a praktické písmo schopné zcela jednoznačně zobrazit jazyky, pro něž bylo vytvořeno. Jako jediné semitské písmo je psáno zleva doprava, tedy stejně jako písmo latinské a řecké.

Z výše uvedeného vyplývá, že by bylo zcela jednoduše možné písmo přesně transliterovat, tedy každou slabiku přepsat do mírně adaptované latinky. Přepis by navíc téměř přesně odpovídal výslovnosti, která není pro Čechy nijak zvlášť obtížná. Bohužel vlivem historického vývoje převládly v užívání přepisy anglické či poangličtěné, jichž se používá i v samotné Etiopii, kde je angličtina neoficiálním druhým jazykem komunikace. Názvy jsou tedy psány v podobě, aby je mluvčí znalý angličtiny vyslovil co nejblíže jejich původní podobě. Proto přepis kolísá zejména u některých samohlásek: a × e, e × i. Z toho vyplývají varianty Addis Ababa × Addis Abeba, Harar × Harer, Gondar × Gonder atd.

V předkládané publikaci je vesměs použit český přepis souhlásek i samohlásek, čímž byly poněkud pozměněny opticky vžitě podoby některých jmen, nicméně tyto české přepisy jsou skutečné výslovnosti bližší než přepisy poangličtěné. Naproti tomu je v textu užito podob Haile proti správnějšímu Hayle, podoba Maryam je uváděna pro historickou dobu, pro současnost je užita známější podoba Mariam, třebaže je méně správná. Místo Selassie je psáno Sellasie, neboť ve výslovnosti je zdvojené /, nikoli s (to je psáno zdvojeně v jazycích s tendencí vyslovovat jednoduché s jako [z]). Nejsprávnější by bylo